

Рецензія на книгу С. Сухарєвої «Біблійний вимір української польськомовної прози поберестейської доби»*

Монографія «Біблійний вимір української польськомовної прози поберестейської доби» присвячена малознаній серед науковців і зовсім невідомій пересічному українському читачеві сторінці історії української літератури. Полемічні тексти кінця XVI – початку XVII ст., як і їх автори, були фактично закриті для української читацької аудиторії, у радянський період вони були недоступні для вивчення українським науковцям, особливо в аспекті біблійних впливів. Крім цього, існує і мовний бар'єр, який робить польськомовні тексти, створені українськими авторами, менш відомими і доступними українцям. Це визначає як новизну, так і необхідність наукового дослідження, а також його цінність.

Книга містить широкий історичний контекст. Тут розглянуто всі найважливіші переклади біблійних текстів XVI і XVII ст., зроблені українською та польською мовами, – Кирила Транквіліона-Ставровецького, Валентина Врубля, Станіслава Мужинського, Мартина Бельського та інших авторів. Дослідження має потужне теоретичне підґрунтя – інтерпретаційні концепції Н. Фрая та П. Рікера й численні ідеї українських теоретиків та істориків літератури.

Аналіз багатьох польськомовних та україномовних полемічних текстів різних жанрів дав змогу авторці показати посилення біблійних впливів в українській літературі ранньої барокової доби. Праця розвиває традиції вітчизняної медієвістики, не оминаючи і внеску польської наукової школи. У ній також окреслюється риторичний аспект досліджуваних текстів, вияв грецької та єврейської традицій, розглянуто специфіку ведення теологічно-літературної дискусії польськими та українськими полемістами.

У монографії дослідниця висвітлює ідеологічний аспект, історичне значення та художні якості полемічних творів Мартина Броневського, Іпатія Потія, Петра Скарги, Івана Вишенського, Мелетія Смотрицького та інших авторів, з'ясовує історичні передумови їх появи.

Велику увагу приділено такому явищу, як «війна трактатів» та його історико-культурному значенню і суспільно-релігійному наповненню. Виокремлено особливості використання текстів Святого Письма та їх інтерпретації учасниками дискусії.

Як окрему сторінку літературного процесу поберестейського спрямування розглядає Світлана Сухарєва енкомії – похоронні проповіді Петра Скарги, Фабіяна Бірковського, Якова Ольшевського, аналізуючи точки перетину двох площин – *sacrum* і *profanum*, а також використання багатовимірної біблійної символіки. Водночас авторка зауважує апологетичний вимір творчості полемістів, вказує на відбиток у їх творах міжконфесійних суперечок.

Дослідниця жанрово класифікує апологетичну прозу, розглядає її структуроформувальний принцип «теза–антитеза» та його синтезуючий прояв в аналізі творів різних авторів, детально аналізує окремі твори Петра Скарги, Мартина Броневського, Іпатія Потія, Клірика Острозького, Мелетія Смотрицького та інших учасників дискусії, простежує своєрідність використання у них біблійного фактажу, богословських сентенцій та рефлексій, відзначає «зіндивідуалізованість» використання біблійної герменевтики.

У монографії авторка також показує поступове посилення ролі літературних прийомів у полемічній прозі межі XVI–XVII століть, відхід від суто політично-теологічної дискусії і перехід на засади художньої прози. У книзі ґрунтовно проаналізовано давньоукраїнські польськомовні й україномовні полемічні твори, чітко розмежовано історичний, біблійно-теологічний та культурний (літературний) пласти аналізованих текстів і водночас подано бачення їх цілісності та взаємопроникненості чи радше функціональної взаємозалежності, показано співвідношення документального та літературного стилів. Хронологічна послідовність викладу дає змогу простежити тяглість, наступність і динаміку процесів та явищ, притаманних поберестейській добі, а також константу полемічної літератури – ідею церковної єдності. Надзвичайно цікавим є аналіз біблійної метафорики – символіки, паралелізму й антитезизму жіночих і чоловічих образів, метоніміки, метафорики чисел, метаморфоз, метафоричної топіки та ін.

© Кравченко С., 2012

* Сухарєва С. Біблійний вимір української польськомовної прози поберестейської доби / С. Сухарєва. – Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. – 248 с.

Книга містить цінну історико-культурну інформацію, яка може знадобитися літературознавцям, історикам, культурологам, богословам, а також студентам гуманітарних напрямів та усім, хто цікавиться історією нашої літератури.